

Fakton Energy B.V.
World Trade Center
22ste etage
Beursplein 37
3011 AA Rotterdam

Postbus 30188
3001 DD Rotterdam

+31 10 300 6000
info@fakton.com

Bank
NL29RAB00353870471
KVK Rotterdam
77.64.18.17
BTW nr.
NL8610.76.400.B.01

www.fakton.com

Provincie Utrecht
T.a.v. de heer H. van Essen
Archimedeslaan 6
3808 TH UTRECHT

Rotterdam, 2 februari 2023
Betreft: Onderzoeksrapportage versnelling energietransitie

Geachte heer Van Essen,

Voor u ligt het onderzoek dat de vraag beantwoordt hoe de provincie vanuit haar rol de Energietransitie effectief kan versnellen door het inzetten van extra financieel instrumentarium. De provincie Utrecht heeft Fakton Energy en TNO opdracht gegeven dit te onderzoeken.

Fakton Energy en TNO benoemen de volgende opties om financiële knelpunten wet te nemen en de energietransitie te versnellen:

- Het oprichten van een Provinciaal Warmtebedrijf om gemeenten te ondersteunen met kennis, capaciteit en financiële middelen om de ontwikkeling en versnelling van collectieve warmtenetten in de bestaande bouw te concretiseren. Dit vraagt om een samenwerking met een publieke partner (bijvoorbeeld netbeheerder) die minimaal de benodigde kennis op korte termijn kan inbrengen.
- Versnelling van de verduurzaming van de gebouwde omgeving door een grootschalige aanpak van de isolatieopgave met zekerheden voor uitvoerende partijen, en subsidies voor zonnepanelen die ook warmte opwekken (PVT-systemen).
- Het bevorderen van technisch nieuwe en innovatieve energiesystemen om flexibiliteit op het bestaande elektriciteitsnetwerk te ontwikkelen en netcongestie te verminderen.
- Bewoners en bedrijven stimuleren overtollige energie uit opwek uit te wisselen met energievragers door energieopslag te bevorderen en gezamenlijk te werken aan energy hubs.
- Financiële ondersteuning om de aanleg van infrastructuur naar groengasproductie locaties mogelijk te maken en een marktwerking te activeren.

Met deze focus kan de provincie met haar investeringen, projecten in de Utrechtse energietransitie versnellen door andere investeerders te activeren die anders afhaken. Met bovenstaande opties versnelt de provincie ook complementaire projecten op andere plekken in energiesystemen.

Keuze voor thema's die leiden tot versnelling in de provincie Utrecht:

De geselecteerde thema's zijn randvoorwaardelijk binnen de energietransitie en komen momenteel niet op gang door aantoonbare financiële knelpunten.

Andere partijen zijn terughoudend in hun investeringen, terwijl hun inzet wel randvoorwaardelijk is voor de energietransitie. De provincie kan de financiële knelpunten verlichten en daarmee vermijdbare vertragingen in die keten verminderen. Andere provincies hebben praktijkvoorbeelden die aantonen dat wanneer zij financiële knelpunten oplossen, bedrijven en bewoners investeren. Zij maken zichtbaar dat zij vanuit deze activerende rol de transitie kunnen versnellen.

Concreet:

- (Financiële) inzet op infrastructuur voor warmte vergemakkelijkt investeringen van andere partijen in warmtebronnen en concretiseert collectieve warmtenetten in gemeenten. Deze vormen een belangrijk onderdeel om de gebouwde omgeving in de provincie Utrecht duurzaam te verwarmen.
- Een grootschalige aanpak van isolatie en inpandige maatregelen zijn nodig om de energievraag van woningen te verlagen. Dat is een randvoorwaarde voor het succes van collectieve warmtenetten en duurzame warmtepompen. PVT-systemen dragen bij aan een lagere warmtevraag en maken warmtenetten en -pompen efficiënter en het gebruik ervan betaalbaarder voor bewoners en bedrijven. Primair staan gemeenten hiervoor aan de lat, maar de huidige financiële faciliteiten van Rijk en gemeenten zijn nog niet toereikend. Aandachtspunt is dat PVT systemen bijdragen aan netcongestie.
- Toevoegen van flexibiliteit zorgt voor een toekomstbestendig en robuust energiesysteem en zorgt ervoor dat projecten in energie opwek, windmolens en zonnepanelen en duurzame energie afname, warmtepompen en laadpunten voor elektrisch vervoer, eerder een netaansluiting kunnen krijgen.
- Additionele infrastructuur voor groengas zorgt voor directe versnelling naar een CO₂-emissieloze energievoorziening. Het stelt bedrijven in staat de CO₂-emissies van het landelijke gasverbruik te reduceren door groengas in te kopen. Bij groengas ligt voor de productielocaties een relatie met het landbouwbeleid en een mogelijk lock in risico.

De beschikbare middelen én capaciteit in combinatie met het overzicht dat de provincie heeft, geeft haar een grote verantwoordelijkheid om bovenstaande inzet serieus te overwegen.

Keuze voor financiële instrumenten die passen bij de rol van de Provincie Utrecht

Voor elk financieel knelpunt wordt een passend financieel instrument voorgesteld. De provincie maakt de afweging of zij zelf het versnellende instrument inzet, of dat het meer voor de hand ligt dat een andere partij, zoals het Rijk, dit doet. De effectieve oplossingen voor specifieke financiële knelpunten in investeringsprojecten worden hieronder toegelicht:

- Een Provinciaal Warmtebedrijf draagt substantieel bij om voldoende grip en directe publieke zeggenschap te hebben over minimaal de infrastructuur van warmtenetten (samen met de gemeenten in de provincie). Het organiseert financiële synergievoordelen en versnelling in de ontwikkelfase door inbreng van expertise. Warmtenetten hebben een monopolie karakter. Dit is de motivatie van de minister om publieke sturing voor de decentrale overheden hierin te versterken. Om snelheid aan te brengen in de ontwikkeling en realisatie van warmtenetten – zeker op regionaal niveau, maar ook op lokaal niveau - kan de provincie het verschil maken. Op provinciaal niveau kan het Warmtebedrijf schaalvoordelen creëren, door in het provinciaal warmtebedrijf samen te werken met publieke partners als een netbeheerder en een (op te richten) provinciaal fonds. Hiermee wordt gecentraliseerde opbouw van kennis en kunde en het spreiden van risico's over meerdere projecten door te financieren op portfolioniveau georganiseerd. Individuele projecten hebben hier behoefte aan en zijn allemaal het wiel opnieuw aan het uitvinden. Met name voor kleinere gemeenten is het zelf inrichten van een warmtebedrijf en realiseren van netten in de bestaande bouw een te grote opgave.
- Om de isolatieopgave (een randvoorwaarde voor inzet van lagere temperatuur warmte oplossingen), te versnellen is een grootschaligere aanpak nodig.

Het versnipperde aanbod van subsidies voor bewoners en gemeenten zorgt voor een individuele in plaats van grootschalige aanpak en vraagt om meer coördinatie. De Provincie kan, samen met gemeenten, een grootschaligere aanpak organiseren waar kleinere gemeenten niet zonder meer toe in staat zijn. Ons advies is om te starten in wijken waar energieprijzen de bewoners momenteel het hardst raken en wijken waarin een lagere temperatuur warmteoplossing beoogd is om woningen te verwarmen. Voor energiearmoede is een aanpak 'isolatieversnelling voor de smalle beurs' vanuit de provincie opgestart, in combinatie met het Nationaal Isolatie Programma vanuit het Rijk. Ons advies is om de isolatie te versnellen door uitbreiding met extra financiële middelen vanuit de provincie.

- Energieopslag is een effectieve manier om netcongestie te voorkomen en de flexibiliteit in het elektriciteitsnetwerk te vergroten. De optimale aansturing van de beschikbare capaciteit op het net vindt logischerwijs plaats vanuit de netbeheerder, die het volledige overzicht heeft over de drukte op het elektriciteitsnet. Stedin mag wettelijk (nog) niet zelf in opslag investeren (er zijn inmiddels veel marktpartijen actief), en de provincie kan een faciliterende en stimulerende rol invullen zolang wetgeving hierin beperkend is. Dat kan ervoor zorgen dat projecten in de energietransitie op andere plekken door kunnen gaan, bijvoorbeeld woningbouwontwikkelingen of nieuwe bedrijvigheid. Energy hubs zorgen ervoor dat private partijen kunnen verduurzamen, bijvoorbeeld op bedrijventerreinen. Met een garantie kan de provincie ervoor zorgen dat deze projecten tot stand komen, en private partijen zelf kunnen investeren in verduurzaming van bedrijfsprocessen, mobiliteit, hun vastgoed en in duurzame opwek van energie.
- Infrastructuur voor gassen kent ook een monopoliekarakter en het is wenselijk om dit in publieke handen te houden. Stedin is, gezien hun rol en aanwezige kennis en kunde in de gasinfrastructuur, een logische partij voor deze infrastructuur. Een subsidie voor groengasproducten is nodig zodat de aansluiting van producenten op een groengasnet in de provincie wordt gefaciliteerd. Het betreft hier een gerichte subsidie voor situaties waar relatief veel infrastructuur nodig is, en bestaande financiële hulpmiddelen niet toereikend zijn voor het dekken van de aansluitkosten.

Een beschouwing van andere en toekomstige mogelijkheden

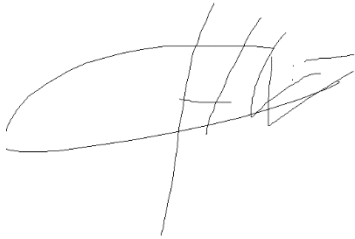
Met de informatie en kennis van nu zien wij dat de voorgestelde instrumenten kunnen leiden tot effectieve versnelling van de energietransitie in de provincie Utrecht. De energietransitie is dynamisch en komende jaren zal er nog veel veranderen op allerlei gebieden. Van belang is om te monitoren welke nieuwe technieken en technologieën in de verschillende domeinen kansrijk zijn om voor versnelling te zorgen (zelf én samen met mede-overheden). Op grond daarvan kan periodiek worden beoordeeld waar (additioneel) instrumentarium kan worden ingericht om nieuwe investeringsprojecten te ondersteunen. Het afwegingskader dat wij voor u opstelden, biedt een basis om nieuwe ontwikkelingen te beoordelen en eventueel in te passen.

De voorgestelde instrumenten richten zich nu op financiële knelpunten in investeringsprojecten. Het is noodzakelijk om ook andere knelpunten op te lossen voordat thema's op grotere schaal kunnen versnellen.

Denk aan provinciale instrumenten voor het opkopen en beschikbaar stellen van grondposities of grootverbruiksaan sluitingen op het elektriciteitsnet, of het vergroten van draagvlak voor energietransitieprojecten (bijvoorbeeld door publieke ontwikkeling van windmolens in samenwerking met coöperaties). Naast deze concrete inzet kan de provincie met de vele andere partijen die werken aan de energietransitie in belangrijke mate bijdragen aan het creëren van randvoorwaarden: het toevoegen van kennis, kunde en capaciteit bij publieke partijen en coöperaties.

De uitdaging om de energietransitie te versnellen is omvangrijk en complex. Wij zien met dit onderzoek een mogelijkheid in de versnelling van de energietransitie in de provincie Utrecht. Wij willen u danken voor deze interessante opdracht en samenwerking en zien de ontwikkelingen met vertrouwen tegemoet.

Met vriendelijke groeten,
Fakton Energy BV



Hans Otten
Market Director

Bijlage;

- Onderzoeksrapportage naar financieel instrumentarium voor effectieve versnelling van de energietransitie in de provincie Utrecht